

|                      |                                                                                      |                             |                           |
|----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------|---------------------------|
| Assignatura          | <b>28932 Iconografia de l'Art Antic</b>                                              |                             |                           |
| Professors           | <i>A determinar, Montserrat / Villalonga Gondaliza, Anabel</i>                       |                             |                           |
| Cicle: <b>Primer</b> | Curs: <b>Primer</b>                                                                  | Quadrimestre: <b>Primer</b> | Crèdits: <b>6</b>         |
| Horari               | Teoria: Dilluns i Dimecres 10:00 a 11:30<br>Tutoria Integrada: Dilluns 13:00 a 14:00 | Grups: <b>1 i 2</b>         | Tipus: <b>Obligatòria</b> |

## CONTINGUT

Aquesta assignatura es basa en l'estudi de les imatges elementals de la cultura desenvolupada a Egipte, especialment en aquelles imatges que contenen tot un repertori de gestos, formes i actituds, dotats d'un missatge simbòlic que en l'art egipci va ser establert des d'un primer moment. Aquesta assignatura s'ha concebut com una eina complementària per poder assimilar les fórmules d'expressió i el significat de les obres d'art estudiades a l'assignatura d'Història de l'Art Antic.

## OBJECTIUS

Adquisició de coneixements bàsics de l'assignatura a nivell individual i desenvolupar paral·lelament altres competències transversals a nivell grupal

### Competències específiques:

- Capacitar l'estudiant per reconèixer els esquemes iconogràfics més habituals de l'art egipci
- Identificar esquema iconogràfic
- Identificar personatges atributs, motius i accions
- Identificar i temporalitzar la imatge
- Domini de conceptes bàsics

### Competències transversals:

- Competència en la comunicació oral i escrita
- Potenciar el sentit crític
- Treballar en equip
- Fomentar el coneixement d'altres idiomes
- Potenciar la gestió del temps
- Capacitat d'atenció i de síntesi
- Capacitat de recerca d'informació

## TEMARI

### **Bloc temàtic I: Definició d'iconografia i d'iconologia.**

Tema 1: Introducció general

### **Bloc temàtic II: El simbolisme en l'art egipci.**

Tema 2: Simbolisme de la forma, del tamany, del color i del gest.

Tema 3: El simbolisme del temple egipci.

Tema 4: El simbolisme en l'arquitectura funerària: programes decoratius.

### **Bloc temàtic III: Iconografia de la cultura egípcia.**

Tema 5: Iconografia reial: la relació de la monarquia amb les divinitats. Atributs reials.

Tema 6: El rei i la Maat. Cicles de naixement, coronació i regeneració del rei.

Tema 7: El rei com a patró del país i dominador del món: un estudi evolutiu de la imatge del triomf.

Tema 8: El faraó constructor.

Tema 9: El faraó encarregat del culte.

#### **Bloc temàtic IV: Iconografia divina**

Tema 9: concepcions de divinitat (*ntr*) i formes de divinitats. Les diferents formes de representació i manifestació de les divinitats.

Tema 10: Els grans déus heliopolitans de la creació: Atum, Shu i Tefnut, Nut i Geb.

Tema 11: El déu universal d'Hermòpolis: Amón-Re.

Tema 12: Els déus del cel i els déus-reis: Re-Harakhte i Horus

Tema 13: Deesses mares i de l'amor: Hathor, Isis

Tema 14: Déus i homes: Osiris, el senyor del món dels morts i Maat, la personificació de la

justícia i la veritat. Anubis, Thot, Thoeris, Bastet i Bes.

Tema 15: Divinitats fora del panteó: Aton i Serapis

### **AVALUACIÓ DEL CURS**

Per l'avaluació d'aquest bloc es consideren 3 apartats a tenir en compte:

➤ Sobre el temari i les lectures obligatòries es realitzarà un examen final individual escrit de reconeixement de les imatges i dels esquemes iconogràfics amb una puntuació del 50% de la nota final. Com a **requisit** imprescindible l'alumne haurà de treure una **nota mínima de 4** per poder comptabilitzar la resta d'apartats.

➤ Treball col·lectiu (40%) de la nota consisteix en el desenvolupament d'un tema [del 10-15] del bloc temàtic IV. Els alumnes poden constituir un grup (màxim 5 integrants) o bé, com alternativa, l'alumne pot escollir fer el treball individualment. El treball haurà d'incloure unes parts mínimes: introducció a la divinitat, mites relacionats, iconografia, exemples i bibliografia. Al final del curs es dedicaran unes classes a l'exposició pública dels treballs realitzats pels estudiants, fet que contribuirà a millorar la qualificació final de l'assignatura.

**Atenció:** No s'avaluaran treballs que no compleixin els mínims requisits de correcció formal (presència d'índex, introducció, conclusions, bibliografia ben citada<sup>1</sup> i absència de faltes d'ortografia o escriptura greus).

➤ Es valora l'assistència a les classes teòriques (10%) i a les tutories integrades.

Per a la comprensió del curs, es recomana la lectura dels materials proposats a l'assignatura.

### **TUTORIA INTEGRADA (TI)**

Les Tutories Integrades (TI) consisteixen en reunir als grups del treball col·lectiu. Cada grup realitzarà dues TI en el despatx (segons un calendari previst) per al seguiment del treball.

### **BIBLIOGRAFIA**

#### **Obres generals:**

---

<sup>1</sup> Per tot el que fa referència a com es cita correctament la bibliografia, us recomano el manual elaborat pel Gabinet de Llengua Catalana de la UAB: *Les referències i les citacions bibliogràfiques, les notes i els índexs*. Bellaterra: Gabinet de Llengua Catalana-UAB, 1994.

- ALDRED, C., *Arte egipcio*. Barcelona: Destino, 1993.
- BENDALA, M.; LÓPEZ GRANDE, M. J., *Arte egipcio y del Próximo Oriente*. Madrid: Historia 16, 1996.
- BRODRICK, M; MORTON, A.A., *Diccionario básico de Arqueología egipcia*. Barcelona: Obelisco, 2001.
- LURKER, M., *The gods and symbols of ancient Egypt. An illustrated dictionary*. Londres: Thames & Hudson, 1994.
- MANNICHE, L., *El arte egipcio*. Madrid: Alianza Forma, 2001.
- MICHALOWSKI, K., *Arte y civilización de Egipto*. Barcelona: Gustavo Gili, 1969.
- POSENER, G., *Dictionaire de la civilisation égyptienne*. París: Fernand Hazan, 1988.
- SCHULZ, R.; SEIDEL, M (eds.), *Egipto. El mundo de los faraones*. Colonia: Könnemann, 1997.
- REVILLA, F., *Diccionario de iconografía y simbología*. Madrid: Cátedra, 1995.
- VANDIER, J., *Manuel d'archéologie égyptienne*. París: Gallimard, 1952-69.
- V.V.A.A., *Egyptian Art in the Age of Pyramids*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1999.
- V.V.A.A., *Égypte Romaine. L'autre Égypte*. Musées de Marseille, 1997.

### **Iconografía:**

- BAINES, J., "Communication and display: the integration of early Egyptian art and writing", *Antiquity*, vol. 63, nº 240. Sept. 1989, Oxford University Press. [p. 471-482].
- BIALOSTOCKI, J., "Iconography and Iconology", *Encyclopedia of World Art*, vol. VII. New York: 1963, p. 769-781.
- CASTAÑEIRAS, M.A., *Introducción al método iconográfico*. Barcelona: Ariel, 1998.
- DAVIS, W., *The canonical tradition in ancient Egyptian art*. Cambridge University Press, 1989.
- GIEDION, S., *El presente eterno: los comienzos de la arquitectura*. Madrid: Alianza, 1988. [Vid. Cap. I-IV, p. 23-183].
- TEFNIN, R., "Discours et iconicité dans l'art Égyptien", *Annales d'Histoire de l'Art & Archaeologie*. Vol. V, 1983, Université Libre de Bruxelles. [p. 5-18].
- WILKINSON, R.H., *Simbol and magic in Egyptian Art*. London: Thames & Hudson, 1994.
- WILKINSON, R.H., *Cómo leer el arte egipcio*. Barcelona: Crítica, 1995.
- WILKINSON, R.H., *Todos los dioses del Antiguo Egipto*. Madrid: Oberon-Grupo Anaya, 2003.

### ***Iconografía del faraó***

- CERVELLÓ, J., "Azaiwo, Afyewo, Asoiwo. Reflexiones sobre la realeza divina africana y los orígenes de la monarquía faraónica", *Aula Orientalis. Revista de Estudios del Próximo Oriente Antiguo*. Nº 1, Enero 1993, vol. XI, Sabadell. [p. 5-57]
- HORNUNG, E., "El faraón" en DONADONI, S., *El hombre egipcio*. Madrid: Alianza, 1991.
- DAVIS, W., *Masking the blow. The scene of representation in Late Prehistoric Egyptian Art*. Oxford: University of California Press, 1992.

- PÉREZ LARGACHA, A., "La Paleta de Narmer" *Aegyptiaca Complutensis. Revista de la Universidad de Alcalá*, "De Narmer a Ciro (3150 a.C- 642 d.C), nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p. 27-36]

### **Religió egípcia:**

- BONNET, H., *Reallexikon der Agyptischen Religionsgeschichte*. Berlín: Walter de Gruyter, 1971.
- BUDGE, E.; WALLIS, A., *The gods of the Egyptians or studies in Egyptian mythology*. New York: 1696.
- BUDGE, W., *Libro Egiptio de los Muertos*. Traducció de A.Laurent. Barcelona: Edicomunicación, 1988. 2ª ed.
- CID, C., *Mitología oriental ilustrada*. Barcelona: Vergara, 1968.
- DAUMAS, F., *La civilización del Egipto faraónico*. Barcelona: Juventud, 1972 [Vid. Cap. VII: "La religión y el pensamiento"].
- FRANKFORT, H. A., *Ancient Egyptian religion, an interpretation*. New York: Harper & Row, 1961.
- FRANKFORT, H; WILSON, J.A et alt., *El pensamiento prefilosófico. Egipto y Mesopotamia*. México: Fondo de Cultura Económica, 1967. 3ª ed.
- FRANKFORT, H.A., *Reyes y dioses. Estudio de la religión del Oriente Próximo en la antigüedad*. Madrid: Alianza, 1981.
- GRAY, J., *Near Eastern mythology*. England: Hamlyn, 1969. [Vid. p.12-55 ]
- GRIMAL, P., *Mitologías del Mediterráneo al Ganges*. Barcelona: Planeta, 1973. 3ª ed.
- HART, G., *Mitos egipcios*. Madrid: Akal, 1994.
- IONS, V., *Egyptian Mythology*. London: Hamlyn, 1968.
- V.V.A.A., *Religion in Ancient Egypt. Gods, myths and personal practice*. London: Routledge, 1991. [Vid. Cap. 1. "Divinity and deities in Ancient Egypt", D.P. Silverman].

### **Altres aspectes diversos:**

- BASTIN, D., "À propos d'une scène de la vie quotidienne en Egypte ancienne: la chasse au filet hexagonal", *Annales d'Histoire de l'Art & Archeologie*, vol. VI, Université Libre de Bruxelles, 1984. [p. 5-14].
- KLINGENDER, F., *Animals in art and thought to the end of the Middle Ages*. London: Routledge, 1971. [Vid. Cap. 2: "Animal art in the ancient near east"].
- LLAGOSTERA, E., "La zoolatría en el Antiguo Egipto" *Aegyptiaca Complutensis*, nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p. 83-89]
- VAZQUEZ HOYS, A.M., "La serpiente en Egipto" *Aegyptiaca Complutensis*, nº 1/1992, Alcalá de Henares, 1991. [p.93-113]